

מקום המפקד בקרב

ההתקדמות מהאוולי לביירות 6-13 ביוני 1982

ההתקדמות המהירה מהנחיתה באוולי ועד ההגעה לביירות נבעה במידה רבה מאימוץ המודל של פיקוד מלפנים - ממש כפי שקבע גדעון לפני יותר מ-3,000 שנה במשפט: "ממני תראו וכן תעשו"

"מלחמת שלום הגליל" - קבוצת הפקודות בדמור (לבנון), יום ד' 9 ביוני 1982. מימין לשמאל: תא"ל עמוס ירון, מפקד אוגדה 96; משמאלו, סא"ל יוסי מורג, מג"ד טנקים; משמאלו וקצת מאחור, רס"ן אמל אסעד, סמג"ד 890; משמאלו אלוף פיקוד הצפון אמיר דרווי. לפניו ללא דרגות, סא"ל דורון אלמוג (אברוצקי) | הדיון על מקום המפקד מתקיים כמעט תמיד בעקבות נפילתם של קצינים בכירים בעת שעמדו בראש כוח מסתער

אלוף (מיל') דורון אלמוג
מפקד כוח החוד מהנחיתה באוולי
ועד ביירות במבצע של"ג; אלוף
פיקוד הדרום בשנים 2002-2003

מבחן האש הוא המבחן העליון לכושר מנהיגות ולפיקוד קרבי. את כלל המנהיגות החשוב ביותר שאני מכיר ומעדיף קבע השופט גדעון לפני כ-3,000 שנה: "ממני תראו וכן תעשו" (שופטים ז, י"ז). אימוץ של הכלל הזה מחייב פיקוד מלפנים ומתן דוגמה אישית. הוא מחייב כושר גופני וקוגניטיבי גבוה, כושר שדאות מעולה, אומץ לב, קור רוח, שיקול דעת במצבי לחץ וביטחון עצמי רב. בתחום הפיקוד הטקטי, דהיינו הפיקוד עד רמת המח"ט, אימץ צה"ל את מודל גדעון. בניגוד לצבא בריטניה ולצבא ארה"ב, שהעצימו את מעמד הסמל, הסרג'נט המוביל, צה"ל קבע מודל של קצינים מובילים.

הדיון על מקום המפקד מתקיים כמעט תמיד בעקבות נפילתם של קצינים בכירים בעת שעמדו בראש כוח מסתער. כך היה, למשל, בעקבות נפילתו של אל"ם אריק רגב, מח"ט הבקעה, במרדף בבקעת הירדן; לאחר נפילתו של אל"ם עוזי יאירי, רמ"ח מבצעים במטכ"ל ולשעבר מח"ט 35, בפריצה למלון סבוי; לאחר נפילתו באנטבה של סא"ל יוני נתניהו, מפקד סירת מטכ"ל ולאחר נפילתו של סא"ל יוסי טהר, קצין האג"ם של חטיבה 35 בפשיטה בדרום לבנון שנה לפני מבצע של"ג. את ההסתערות באותה הפשיטה הוביל אישית מח"ט 35 דאז, אל"ם יורם יאיר (יה"ה). ותקצר היריעה מלהכיל את שמותיהם של כל קצינים בדרגת סא"ל ואל"ם שנפלו בעת לחימה בחוד החנית.

מקום המפקד בקרב התקדמות ורדיפה

במלחמת לבנון הראשונה (מבצע "שלום הגליל") פיקדתי במרבית שלבי הלחימה על כוח החוד של חטיבה 35 במסעה מהנחיתה באוולי לביירות בין 6 ל-13 ביוני 1982. כוח החוד כלל את שלוש היחידות החטיבתיות: פלוגת הנדסה (בפיקודו של יחיאל גוזל), הסיירת (בפיקודו של ישראל זיו), פלוגת עורב (בפיקוד ניר שרון) וכן גדוד טנקים מוקטן מבית הספר לשריון (בפיקודו של יוסי מורג). הסיוע הישיר שעמד לרשות כוח החוד כלל סוללת מרגמות 120 מ"מ וסוללת תותחים 155 מ"מ. בטרמינולוגיה של אז נקרא איגוד הכוח חס"ע (חה"ן וסיירת עורב), ואילו היום הוא נקרא גדוד סיור חטיבתי.

הכוח שעליו פיקדתי אורגן במתכונת גדודית במהלך השנה שלפני המבצע, בעיקר בנוהלי קרב ובתרגילי מודל. באותה העת הייתי מפקד בא"ח (בסיס אימון חטיבתי) 35. היות שלא היה קיים גדוד של יחידות חטיבתיות, ההחלטה לאגדן למסגרת לוחמת אחודה הייתה במידה רבה התעקשות אישית שלי כבר בשלב השיחות על המינוי שלי לתפקיד של מפקד בא"ח 35. באותו השלב עלה הצורך לתכנן את הגיון הפעולה של היחידות החטיבתיות במבצע ולאחר הקמת חפ"ק על בסיס אנשי הסגל של הפלוגות בבא"ח (בעת המבצע כלל החפ"ק שלי 23 לוחמים).

הסוגיה של מקום המפקד היא קודם כול החלטה אישית של כל מפקד קרבי - החלטה שהיא בבחינת הקול הפנימי שאומר לו היכן הוא צריך למקם את עצמו. בכל התוכניות מקום החפ"ק

שלי היה מיד אחרי יחידת החוד ובסמוך אליה. בפועל, מצאתי את עצמי פעמים רבות בחוד הלחימה, מוביל הסתערות בראש הלוחמים. כך היה בסדרה של אירועים: לביל הנחיתה (6 ביוני), בעת השתלטות על שישה בתי מחבלים וחיסול מקלע ZSU באזור הגשר המזרחי של האוולי יחד עם ניר שרון, מפקד הפלנט"ט; בעת הסתערות על שלושה ג'יפים של מחבלים למחרת בבוקר; בעת שחצינו כ-5 ק"מ של שטח בנוי רווי בחוליות מחבלים לאורך ציר החוף; לאחר היתקלויות עם נפגעים לגדוד 890 וגדוד 50 בראס נבי יונס (7 ביוני); בעת חציית העיר דמור; בהסתערות על מארב מחבלים 6 ק"מ ממזרח לדמור יחד עם מפקד הסיירת ישראל זיו (9 ביוני); בהסתערות על מארב המחבלים בקרב כפר מתא יחד עם מפקד הפלחה"ן יחיאל גוזל (10 ביוני) ובעת איגוף הכוח הסורי שנע על ציר תגהוצת (העולה מדמור להרי השוף) בקבר שמון ושמלאן (שישי-שבת, 11-12 ביוני).

כאמור, בדרך כלל מיקמתי את החפ"ק מיד אחרי הפלוגה המובילה ועברתי לקו הקדמי, לחוד הכוח, עם התפתחות הלחימה. אל"ם יאיר יורם, יה"ה, מח"ט 35, מיקם את החפ"ק שלו בדרך כלל אחרי הגדוד הראשון במקום גבוה שמאפשר תצפית נוחה לטווח של כ-5 ק"מ קדימה. במארב המחבלים בכפר מתא (10 ביוני), כאשר אני והחפ"ק שלי היינו צמודים לפלוגת החה"ן במקום נמוך ונתונים לאש כבדה ממזרח, היה זה המח"ט יה"ה שנתן לי מידע חשוב על המתרחש מעליי וסייע בקבלת ההחלטה על שיגור הסיירת לאיגוף צפוני.

באירוע אחר, הקרב בשימלן (12 ביוני), אף הצטרף חפ"ק המח"ט לכוח החוד של פלוגת העורב לאחר נפילתו של מפקד הצוות, סגן יוחי (יוחנן) גבע. אופי השטח - בנוי ומיוער - הקשה מאוד לשמור על קשר עין בין הכוחות ונוסף על כך חייב להפעיל את שלוש היחידות החטיבתיות בשלושה קווי גובה שונים, בראשי חץ מקבילים זה לזה: פלוגת העורב הייתה בשטח הנמוך לאורך ציר תגהוצת, פלוגת החה"ן נעה על צלע ההר, כ-100 מטר ממזרח לעורב ומעל ציר תגהוצת, והסיירת נעה על קו הרכס ממזרח לפלוגת החה"ן. החפ"ק שלי היה משולב בפלוגת החה"ן.

כוח העורב, שנע במקום הנמוך ביותר, פעל לפינוי טנק סורי שבו התפוצצה תחמושת ושחסם את הציר לרק"ם שלנו. פעולת הפינוי נעשתה תוך כדי לחימה בכוחות קומנדו סוריים שירו לעבר פלוגת העורב מאזור הציר. במצב הזה בחרתי להיות עם כוח החה"ן שנע מעל פלוגת העורב כדי לאגוף את הכוח הסורי ואת הכוחות שלנו שנעו על הציר.

בעקבות המבוכה בפלוגת העורב לאחר נפילתו של יוחי הצטרפו אליה הן חפ"ק הסמח"ט אריק קראוזמן והן חפ"ק המח"ט, יאיר יורם, כדי לסייע למאמץ להתקדם לאורך ציר תגהוצת. בהקשר הזה יש לציין שחפ"ק המפקד - בין אם מג"ד או מח"ט - אינו רק קבוצת מפקדים המקבלים החלטות מתוך עמדת תצפית נוחה, אלא גם בנוי להיות כוח לוחם - בין אם להגנה עצמית ובין אם לתנועה ולדילוגים בצמוד לכוחות. כך נבנה החפ"ק שלי, וכך גם נבנו החפ"קים האחרים.

באמת קורה מלפנים. המיקום מלפנים מאפשר בדרך כלל למפקד הטקטי להשיג את המידע הטוב ביותר בזמן הקצר ביותר על מצב האויב, על מצב כוחותינו, על השטח, על מורל הלוחמים ועל מידת עייפותם ועל כל מה שאנו מכנים בהערכת המצב "גורמים נוספים". הופעת המפקד לפנים בזמנים קריטיים, כמו רגעי משבר בקרב, גם מאפשרת לו לתת דוגמה ומופת לאנשיו - מה שעשוי לחולל תפנית ולהפיח אנרגיות חדשות בלוחמים ובמפקדים. מפקד שנמצא מלפנים אכן מסכן את עצמו, אולם מניסיוני למדתי כי גם למי שנמצאים מאחור לא מובטחת חסיונות. תחושת הייתה כי בדרך כלל המקום הבטוח ביותר הוא דווקא מלפנים. מעבר לזה תמיד חשתי ששם, מלפנים, ניתן להשפיע מהר יותר ונכון יותר על התפתחות המערכה.

סיכום

תכלית הלחימה היא השגת הניצחון. היכולת להשיג הפתעה בכל קרב היא מרכיב חשוב מאוד, אולי אפילו מהותי, בהשגת הניצחון. מפקד שעשוי ללא חת, שממקם את עצמו מלפנים ויודע לשלב

יכולתנו להפתיע את האויב כמעט בכל קרב לכל אורך נתיב ההתקדמות ולהוציא משיזוי חשקלו כבר בשלבים הראשונים של המערכה הייתה במידה רבה תוצאה של אימוץ המודל של פיקוד מלפנים

לחימה עם הערכת מצב מתמשכת ועם קבלת החלטות נבונות המבוססות על זיהוי נכון של מצב האויב בשטח, של מיקומו ושל דרכי פעולתו, יידע להפתיע את האויב גם בקרב התקדמות ורדיפה כמו זה שקיימנו במשך שבעת ימי הלחימה מהאווילי לביירות. במצב של מגע מתמשך עם האויב הוא יודע על נוכחותנו בשטח, אך למרות זאת ניתן וצריך להפתיעו כל הזמן - אם בבחירת נתיבי ההתקדמות והתקיפה, אם בעוצמת האש ואם בשילוב מיטבי של גורמי הכוח שמצויים בידינו.

השטח הבנוי וההררי בלבנון לא איפשר כביכול פריסה והפעלת כוח במקביל. אך בפועל, היכולת להפעיל כוחות רגליים איפשרה לנו להתקדם במקביל גם באזורים מוגבלי עבירות באמצעות מיצוי נכון של הטנקים, של הארטילריה, של ההנדסה, של יחידות הסיוור והנ"ט. כושר הפעולה הזה איפשר לנו להפתיע את האויב כמעט בכל קרב לכל אורך נתיב ההתקדמות ולהוציא משיזוי משקלו כבר בשלבים הראשונים של המערכה. יכולת הפעולה הזאת בקרב ההתקדמות והרדיפה מהאווילי ועד ביירות הייתה במידה רבה תוצאה של אימוץ המודל של פיקוד מלפנים. ממש כפי שקבע גדעון לפני יותר מ-3,000 שנה במשפט: "ממני תראו וכן תעשו".

תכנון עמדות התצפית לחפ"ק ובחירת נתיב התקדמותו הם חלק חשוב מאוד מהצלחתו לשלוט בכוחות בכל שלב. יחד עם זה ראוי לזכור שהתכנון המקורי של המבצע התייחס בפירוט רק לליל הנחיתה ולמבצע הקמתו של ראש הגשר. באותו הלילה השתלב חפ"ק הסמח"ט אריק קראוזמן בפלוגת החה"ן שהייתה הכוח הראשון שהונחת ב-10 סירות גומי בחוף האווילי, לאחר כוח השייטת. הנחתת החפ"ק של הסמח"ט בשלב כה מוקדם ורגיש של המבצע נועדה להבטיח את הימצאותו של פיקוד קדמי בכיר במבצע משולב (ים, אוויר, יבשה) כבר משלבי הנחיתה והלחימה הראשונים.

חפ"ק המח"ט התמקם לאחר הנחיתה בשטח הגבוה, על רכס האוניברסיטה שמצפון לאזור הנחיתה. מיקום המפקדים ועמדות החפ"ק בקרב ההתקדמות והרדיפה של החטיבה צפונה נעשה תוך כדי תנועה, וההחלטות על מיקום העמדות ועל קו ההתקדמות התקבלו בזמן אמת.

הפיקוד מלפנים - היתרונות והמחיר

מודל הפיקוד שאיפייין את חטיבה 35 במסעה מהאווילי לביירות היה של פיקוד מלפנים. הדבר בא לידי ביטוי גם במספר הקצינים שנפלו במערכה. מניינם עומד על כשליש מסך החללים. בפרק הזמן שבין הנחיתה באווילי ב-6 ביוני ועד 1 באוקטובר 1982, כארבעה חודשים, איבדה החטיבה 49 לוחמים, מהם 17 קצינים. הבכיר שבהם הוא רס"ן דודו כהן, סמג"ד 890, שנפל בהתקפה על קבר שמון ב-11 ביוני. גם השבוע הראשון ללחימת היחידות החטיבתיות משקף יחס דומה: בין 6 ביוני ל-13 ביוני הן איבדו 32 לוחמים, ובהם 12 קצינים.

כוח החוד שבפיקודי איבד בין 6 ביוני ל-13 ביוני שני קצינים, שניהם מפקדי צוותים: סגן אלון לוי, מפקד צוות בסיירת הצנחנים שנפל בקרב על קבר שמון ב-11 ביוני, וסגן יוחנן (יוחי) גבע שנפל בקרב על שמלאן ב-12 ביוני. יש לציין שבקרב על קבר שמון ב-11 ביוני נפצע מפקד הפלחה"ן, רס"ן יחיאל גוזל, בקרב עם קומנדו סורי בעת שהוביל מסע לטיהור הבתים ברחוב המזרחי של העיירה. גוזל אף עוטר על אומץ לב אישי יוצא דופן שאותו הפגין במבצע לפניו של כ-80 מוקשים ומטענים שחסמו את היציאה המזרחית מדמור.

במסע ההתקדמות בן שבעת הימים הרג כח החוד יותר מ-150 מחבלים וחיליי קומנדו סורים השמיד כ-30 כלי רק"ם של האויב, ובהם טנקים ונגמ"שים, ולקח בשבי יותר מ-20 מחבלים ולוחמים סורים. לימים היה מודל הפעולה של כוח החוד הראה להקמת גדוד הסיוור החטיבתי שבנוי מאיגודן של שלוש היחידות החטיבתיות.

לחימה היא אמנות ולא מדע מדויק. על פי תורת הלחימה של צה"ל, על המפקד למקם את עצמו היכן שיוכל להשפיע במידה המרבית על הקרב. הפיקוד מלפנים בדרג עד מח"ט הפך זה מכבר לאחד מנכסי צאן הברזל של צה"ל. הפיקוד מלפנים מאפשר למפקד לקרוא את הקרב במהירות וללא גורמים מתווכים שיתארו לו בקשר מה

